

Opdracht - Persoonlijk geloof

Wanneer het gaat om de kerk en religie in de Middeleeuwen ligt de focus regelmatig op grootschalige en politieke eigenschappen hiervan. Toch was er in de Middeleeuwen juist ook veel aandacht voor de persoonlijke omgang met religie. Door middel van teksten en afbeeldingen werden gelovigen gestimuleerd om een individuele, emotionele relatie met God en Jezus op te bouwen. In deze opdracht gaan we kijken naar een aantal van deze bronnen en die in een historische context plaatsen.

Opdracht 1. Hadewijch van Antwerpen was een schrijfster uit de dertiende eeuw. Ze gaf leiding aan een groep religieuze vrouwen, ook wel begijnen genoemd. Deze vrouwen behoorden niet tot een kloosterorde, maar kozen ervoor om samen te leven in gemeenschappen en zich te richten op hun geloof. Hadewijch schreef allerlei teksten voor haar medegelovigen, waaronder gedichten. Daarin staat vaak de *minne* centraal: de liefde voor en van God.

1a. Lees bron 1: Waarom zou Hadewijch dit lied voor haar medegelovigen hebben geschreven?

1b. Wat denk je dat Hadewijch bedoelt met 'minne is zelf het loon van de minne'?

Bron 1. Lied 34 van Hadewijch

In alle seizoenen, nieuw en oud,
in de hete zomer, in de koude winter,
moet zij die de minne van de minne wil ontvangen,
onderdanig aan de minne zijn.

[...]

Veel mensen hebben hun twijfels over de minne,
omdat de inspanning hen te zwaar lijkt
en ze in het begin niets krijgen.

Ze denken: moet ik me daarin storten?

[...]

Maar nog nooit was iets tevergeefs
dat voor de minne is gedaan.

Minne loont altijd, vroeg of laat.

Minne is zelf het loon van de minne.

Opdracht 2. Begijnengemeenschappen zoals die van Hadewijch stonden buiten het bestuur van de kerk. Dat kwam hen op kritiek te staan.

2a. Lees bron 2 en 3. Wat vinden Guibert van Tournai en Jacob van Vitry van teksten zoals die van Hadewijch? Citeer relevante zinnen uit de bronnen.

2b. Jacob van Vitry kreeg in 1216 paus Innocentius III zover dat hij de levenswijze van religieuze vrouwen goedkeurde. Maar zo'n honderd jaar later, in 1311, werd op het Concilie van Vienne besloten dat begijnen tóch als ketters moesten worden gezien. Waarom denk je dat de kerk zo twijfelde over wat ze met begijnen aan moesten?

Bron 2. *Tekst van de theoloog Guibert van Tournai (1210-1284) over begijnen:*

Er zijn in ons land vrouwen die begijnen genoemd worden. Zij interpreteren de geheimen van de Bijbel en vertalen ze in de gewone volkstaal, maar op een manier die zelfs geleerden niet begrijpen. Samen lezen zij deze teksten, zonder ze het juiste respect te verlenen en op een brutale manier, in hun kleine gemeenschapjes of werkplaatsen, of zelfs op publieke plekken. [Hun teksten zijn] ketters en zitten vol fouten, het zijn twijfelachtige of domme interpretaties van de Bijbel.

Bron 3. *Tekst van de theoloog Jacob van Vitry (1160-1240) over begijnen:*

Zij leven in een en hetzelfde huis [...] en onder leiding van een van hen die de anderen in deugd en wijsheid overtreft, worden zij zowel door het goede voorbeeld als door teksten onderricht in het waken en het bidden, in het vasten en in allerlei andere uithoudingsoefeningen, in de nederigheid en het zichzelf op de tweede plaats zetten.

De opdracht gaat verder op de volgende pagina.

Opdracht 3. Begijnen vonden dat je geen theoloog of priester (lees: man) hoefde te zijn om een goede gelovige te zijn. Dit idee paste in een bredere ontwikkeling van persoonlijk geloof in de Middeleeuwen. Door te lezen, te zingen of te mediteren konden gewone mensen dicht bij God komen. Emoties speelden daarbij een grote rol.

3a. *Bekijk bron 4 en 5.* Vergelijk de gezichtsuitdrukkingen van beide beeltenissen van Jezus. Wat valt je op?

3b. Bron 5 is een voorbeeld van het type afbeeldingen dat *andachtsbilder* ('aanbiddingsafbeeldingen') wordt genoemd. Bekijkers van de afbeelding moeten zich verplaatsen in de emoties van de persoon die is afgebeeld, vaak Jezus of Maria. Leg uit waarom deze vorm van religie goed past bij de 'personalisering' van het geloof in de Middeleeuwen.

Bron 4. Detail uit *Christus de Rechter* (ca. 1365)

Bron 5. *Ecce Homo* (ca. 1491)

